

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЙ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2024

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Розумна спеціалізація територій» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Д. О. Серьогіна. – Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2024. – 30 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. Д. О. Серьогіна

Рецензент

Жовтяк Г. А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та маркетингу Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економіки та маркетингу, протокол № 10 від 12 березня 2024 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Загальний опис самостійної роботи.....	5
2 Розгорнута програма самостійної роботи.....	6
3 Загальний опис практичних занять.....	15
4 Розгорнута програма практичних занять.....	16
Список рекомендованих джерел.....	28

ВСТУП

Цей курс є частиною програми зі спеціальності 051 – Економіка і призначений для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання.

Наш сучасний світ динамічно змінюється, а виклики, що стоять перед економікою та розвитком територій, стають все більш складними. Для того щоб знайти оптимальні шляхи розв’язання таких завдань, необхідно володіти не лише традиційними знаннями, але й уміти використовувати інноваційні підходи та сучасні інструменти. Таким чином, навчальна дисципліна «Розумна спеціалізація територій» ставить перед вами важливу мету – розвинути ваші знання, вміння та компетенції у сфері ефективного розвитку територій з використанням інтелектуальних технологій та інноваційних підходів.

У ході цього курсу ви отримаєте можливість:

1. Ознайомитися з основними теоретичними підходами та поняттями щодо сучасної теорії та практики управління розвитком територій.
2. Розглянути роль технологій «Smart» (розумних технологій) у вирішенні проблем розвитку територій та дослідити їхні можливості та переваги.
3. Вивчити приклади успішного застосування розумних технологій у реальних проєктах для досягнення позитивних результатів у сфері економіки та життєвого середовища.
4. Розвинути навички аналізу, оцінки та планування стратегій розвитку територій з урахуванням сучасних викликів та інструментів.
5. Продемонструвати творчий та критичний підхід до вирішення завдань, пов’язаних із забезпеченням сталого розвитку та ефективного використання ресурсів територій.

ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною складовою процесу навчання та вивчення навчальної дисципліни «Розумна спеціалізація територій». Вона має на меті розвинути ваші академічні, аналітичні та творчі здібності, а також допомогти закріпити засвоєний теоретичний матеріал у практичних завданнях.

Самостійна робота полягає у вивченні тем та завдань, які необхідно виконати безпосередньо вам особисто. Вона забезпечує вам можливість глибокого занурення у конкретну тематику та засвоєння матеріалу на особливо осмислений рівень. Ви матимете можливість вільно планувати свій час, досліджувати питання, які вас цікавлять найбільше, а також вдосконалювати свої навички у самоорганізації та самодисципліні.

Під час самостійної роботи вам можуть бути запропоновані такі завдання:

1. Вивчення літератури. Вам доведеться зануритися в наукові джерела, статті, книги та інші джерела інформації, щоб глибше розуміти тему та питання, що досліджуються.

2. Виконання практичних завдань. Можливо, вам доведеться провести аналіз реальних ситуацій, розробити стратегії розвитку територій або розробити практичні рекомендації на основі вивченого матеріалу.

3. Самостійна підготовка до практичних занять. Вам можуть даватися завдання, які необхідно підготувати перед заняттями для активної участі у дискусіях та обговореннях.

4. Підготовка звітів. Під час самостійної роботи вам може знадобитися підготувати звіти про виконані завдання та результати вивчення теми.

5. Консультації з викладачами. Вам будуть доступні консультації з викладачами для уточнення питань, які вас цікавлять, або для отримання допомоги у вирішенні завдань.

Самостійна робота – це ваша можливість проявити ініціативу, самостійність та творчий підхід до навчання. Не бійтеся досліджувати нові ідеї, задавати питання та шукати відповіді. Вона допоможе вам у розвитку

критичного мислення та підготувати вас до викликів, з якими ви зустрінетеся в професійному житті. Не забувайте, що ваші зусилля у самостійній роботі перекладаються на якість вашої освіти та глибину розуміння предмету. Ретельно підходьте до цієї частини навчання, адже вона допоможе вам стати більш компетентними, впевненими та креативними професіоналами у сфері економіки та розвитку територій.

2 РОЗГОРНУТА ПРОГРАМА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1 Теоретико-методологічні основи розміщення продуктивних сил і регіональної економіки

Запитання для самостійного опрацювання

1. Сформулюйте характерні ознаки функціонування регіональної економіки.
2. У яких двох сенсах вживається термін «регіональна економіка»?
3. Подайте визначення терміна «регіон».
4. Які ви знаєте закони регіональної економіки?
5. Які ви знаєте принципи регіональної економіки?
6. Перечисліть методи дослідження регіональної економіки.
7. Які Вам відомі дослідники теорії «регіональна економіка» американської, європейської і вітчизняної школи?
8. Які Вам відомі теорії розвитку регіональної економіки?
9. Хто є автором теорії «витрати-випуск»? Що становить ця теорія стосовно до регіонального устрою?

Тема 2 Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів

Запитання для самостійного опрацювання

1. Назвіть складові терміна «продуктивні сили».
2. Що таке «розміщення продуктивних сил»?

3. У чому полягає зміст терміна «розміщення продуктивних сил»?
4. Що таке «фактор»?
5. Які класифікації факторів ви знаєте?
6. Що розуміють під мультиколінеарністю факторів?
7. На які групи і типи поділяються закони?
8. Які всезагальні закони визначають розвиток і розміщення продуктивних сил?
9. Перечисліть відомі вам закономірності розміщення.
10. Що таке принципи розміщення виробництва?

Тема 3 Економічне районування та територіальна організація господарства

Запитання для самостійного опрацювання

1. За яких умов визначається спеціалізація території на виробництві тих чи інших видів продукції або послуг?
2. Що спричиняє формування спеціалізованих економічних районів?
3. У чому проявляється територіальний поділ праці?
4. Яке значення економічні райони мають для довгострокового прогнозування розвитку і розміщення продуктивних сил та комплексного соціально-економічного розвитку окремих територій (регіонів)?
5. Що таке економічне районування?
6. На що спрямовано економічне районування території?
7. Чи можливо завдяки економічному районуванню прогнозувати майбутній розвиток продуктивних сил?
8. Галузеве та інтегральне економічне районування.
9. Що розуміють під економічним районом?
10. Принципи економічного районування.
11. Критерії економічного районування.
12. Чинники районоформування.

Тема 4 Ресурсний потенціал: економічна оцінка і раціональне використання в системі соціально-трудо­вих відносин регіонів

Запитання для самостійного опрацювання

1. Взаємодія людини з природою.
2. Надайте визначення природно-ресурсному потенціалу.
3. Що таке природні умови?
4. Найважливіша властивість природно-ресурсного потенціалу території.
5. Компонентна структура природно-ресурсного потенціалу.
6. За ознакою вичерпності природні ресурси поділяють – ...?
7. Які особливості просторового розміщення має природно-ресурсний потенціал України?

Тема 5 Господарський комплекс національної економіки і його структура

Запитання для самостійного опрацювання

1. Наведіть повне визначення поняття «господарський комплекс».
2. Охарактеризуйте детально структуру господарського комплексу України та його трансформацію в ринкових умовах.
3. Охарактеризуйте основні ознаки народногосподарського комплексу України.
4. Розкрийте регіональні особливості галузевої структури економіки.
5. Поясніть значення промисловості України.
6. Назвіть основні галузі промисловості України.
7. Назвіть і охарактеризуйте основні форми суспільної організації виробництва.

Тема 6 Теоретичні засади формування державної регіональної соціально-економічної політики

Запитання для самостійного опрацювання

1. Місце економічних районів у системі національної економіки України.
2. Спеціалізація економічних районів України.

3. Класифікація економічних районів України: основні підходи і вибір оптимального їхнього розвитку.
4. Основні засади регіональної економічної політики.
5. Завдання та напрями здійснення регіональної політики.
6. Вимоги до побудови механізму формування регіональної економіки та його складові.
7. Етапи здійснення регіональної політики.
8. Система оцінки напрямів економічної політики регіонів.
9. Складові алгоритму формування регіональних програм.
10. Підпрограми розвитку регіонів України.

Тема 7 Суть та еволюція міжнародної економічної інтеграції

Запитання для самостійного опрацювання

1. У чому суть та особливості міжнародної економічної інтеграції?
2. Назвіть особливості взаємозв'язку між інтернаціоналізацією господарського життя та міжнародним поділом праці.
3. Назвіть економічні основи міжнародної економічної інтеграції.
4. Чи впливають зовнішньоекономічні умови на процес економічної інтеграції?
5. Назвіть закономірності та особливості зони вільної торгівлі.
6. Подайте характеристику сучасних найбільших угруповань країн.
7. Обґрунтуйте та доведіть, членами яких інтеграційних угруповань є Україна?
8. Фактори, які визначають інтеграційні процеси.
9. Рівні та етапи розвитку економічної інтеграції.
10. Спільні та відмінні риси між економічною співпрацею та економічною інтеграцією.

Тема 8 Європейська економічна інтеграція

Запитання для самостійного опрацювання

1. Назвіть етапи розвитку та особливості міжнародної економічної інтеграції в Західній Європі.
2. Коли і з якою метою було створено Раду економічної взаємодопомоги (РЕВ)?
3. Обґрунтуйте, чи існує можливість та перспектива входження України до ЄС?
4. Назвіть переваги та недоліки входження України у Світову організацію торгівлі (СОТ).
5. Як впливає європейська інституційна структура на поглиблення інтеграційних процесів?
6. Назвіть критерії входження до європейської валютної системи.
7. Основні проблеми розширення ЄС на початку ХХІ ст.
8. Критерії вступу до ЄС.
9. Створення Єдиного європейського економічного простору.
10. Європейська валютна система: етапи розвитку.

Тема 9 Механізм включення України у світові інтеграційні процеси

Запитання для самостійного опрацювання

1. Назвіть країни, які є головними торговими партнерами України.
2. З якими країнами найвигідніше інтегруватися Україні?
3. Чи знаєте ви географічну структуру зовнішньої торгівлі України?
4. Назвіть країни, що є головними інвесторами України.
5. У чому суть взаємозв'язку міжнародної інтеграційної стратегії та внутрішніх економічних реформ в Україні?
6. Назвіть економічні та політичні вигоди економічної інтеграції України до ЄС.
7. Нова модель економічного розвитку України.
8. Вплив зовнішньої торгівлі на економічне зростання в Україні.

9. Українсько-російські відносини.

Тема 10 Реалізація стратегії Розумної спеціалізації в країнах Європейського Союзу

Запитання для самостійного опрацювання

1. Основна мета регіональної політики в країнах ЄС.
2. Фінансові інструменти реалізації регіональної політики.
3. Надати визначення терміна «Розумна спеціалізація».
4. Базові принципи, на яких ґрунтується концепція Розумної спеціалізації.
5. Назвіть чотири принципи економічної трансформації («4 К») відповідно до Рекомендацій розроблення стратегії Розумної спеціалізації (далі – RIS3).
6. Що становить стратегія смарт-спеціалізації?
7. Шість основних етапів розроблення стратегії Розумної спеціалізації.
8. Найкращі практики застосування «Розумної спеціалізації».
9. Особливості застосування концепції смарт-спеціалізації в окремих регіонах світу.

Тема 11 Пріоритети науково-технічного розвитку та вибір напрямів Розумної спеціалізації

Запитання для самостійного опрацювання

1. Інноваційний розвиток на основі використання підходу Розумної спеціалізації.
2. Значення аналізу науково-технічного та інноваційного потенціалу регіону або країни загалом.
3. Методи оцінки потенціалу регіону або країни.
4. Практика визначення науково-технічних та інноваційних пріоритетів в Україні.
5. Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні.

6. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.

7. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок у країнах ЄС та Україні.

Тема 12 Методологія Розумної спеціалізації

Запитання для самостійного опрацювання

1. Визначення RIS3 (далі – S3).
2. Які недоліки мали попередні регіональні інноваційні стратегії?
3. Процес підприємницького відкриття (entrepreneurial process of discovery).
4. Які положення мають бути враховані під час застосування S3 в регіональному контексті?
5. Назвіть шість практичних кроків, що становлять дизайн та методологію S3.
6. Економічна диференціація як один із ключових принципів смарт-спеціалізації.
7. Завдання аналітичного етапу стратегії Розумної спеціалізації.
8. Комунікація в межах S3.
9. Механізм реалізації регіональних інновацій.

Тема 13 Впровадження стратегії Розумної спеціалізації в країнах ЄС та Україні

Запитання для самостійного опрацювання

1. Яка мета провадження регіональної політики в країнах ЄС?
2. Умови отримання фінансової допомоги із Фонду згуртування.
3. Європейський фонд регіонального розвитку.
4. Географія поширення розробки стратегій розумної спеціалізації.
5. Національні і регіональні інноваційні стратегії для розумної спеціалізації.
6. Визначення пріоритетних напрямків інноваційно-орієнтованих інвестицій.
7. Імплементация принципів розумної спеціалізації для країни ЄС.

Тема 14 Опис можливих пріоритетів стратегії Розумної спеціалізації

Запитання для самостійного опрацювання

1. Сучасні тенденції територіального розвитку у світі.
2. Ключові умови формування диференційованої регіональної політики розумної спеціалізації.
3. Мета стратегії регіональної спеціалізації.
4. Питома вага витрат на виконання наукових досліджень у ВВП в Україні та країнах світу.
5. Швидкість освоєння нових технологій як основний фактор для реалізації інноваційної стратегії розумної спеціалізації.
6. Інституційно-інструментальне середовище створення територіальних інноваційних систем в Україні.
7. Недоліки державної регіональної політики України.
8. Використання концепції розумної спеціалізації для модернізації економіки України.

Тема 15 «Розумні» міста в ЄС та Україні

Запитання для самостійного опрацювання

1. Соціальні, управлінські та економічні виклики на шляху до розбудови концепції розумних сталих міст в Україні.
2. Досвід реалізації концепції розумного сталого міста Харкова.
3. Проблема інституційної підтримки розвитку «розумних міст».
4. Основні форми партнерства з метою розбудови ефективної інноваційної інфраструктури.
5. Основні заходи політики з підтримки взаємодії кластерів і технологічних платформ у низці країн ОЕСР.
6. Модель трьох спіралей взаємодії «влада – наука – бізнес».
7. Успішне місто у XXI ст.

8. Концепції: «Електронне місто», «Віртуальне місто», «Інформаційне місто», «Місто знань», «Креативне місто», «Інтелектуальне місто», «Розумне суспільство», «Стале місто», «Зелене місто».

9. Типи міст на шляху до сталого розвитку.

10. Концепція «Розумне стале місто».

Тема 16 Соціальні аспекти впровадження розумної спеціалізації

Запитання для самостійного опрацювання

1. Ключові місце і роль ЗВО в сучасній інноваційній екосистемі.

2. Інтерпретація ролі закладів вищої освіти (далі – ЗВО) у становленні Розумної спеціалізації.

3. Найбільш інноваційні університети світу.

4. Зв'язок між університетськими фундаментальними дослідженнями та їхнім впливом на комерціалізацію нових інноваційних технологій.

5. Університетська інноваційна екосистема.

6. Які пріоритетні напрями наукових досліджень ЗВО України у контексті належності до певної технологічної парадигми, що має значення для орієнтації політики Розумної спеціалізації, ви можете назвати?

7. Назвіть проблеми українських ЗВО щодо створення інтелектуального потенціалу для забезпечення формування Розумної спеціалізацій.

3 ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття є невід’ємною частиною навчального процесу з дисципліни «Розумна спеціалізація територій» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 051 – Економіка. Ці заняття спрямовані на практичне застосування теоретичних знань та навичок, отриманих у процесі вивчення предмета, з метою підвищення вашої практичної кваліфікації та готовності до вирішення реальних завдань з управління розвитком територій.

Під час практичних занять вам будуть запропоновані різноманітні завдання та вправи, які сприятимуть поглибленню знань та розвитку практичних навичок у таких напрямках:

1. Аналіз та планування розвитку територій. Ви будете вивчати та аналізувати різні методи та підходи до оцінки потенціалу розвитку територій, формування та впровадження стратегій розвитку, а також розробляти варіанти реалізації проєктів у різних соціально-економічних умовах.

2. Використання розумних технологій у розвитку територій. Ви досліджуватимете та впроваджуватимете розумні технології для оптимізації управління територіями, покращення інфраструктури, енергоефективності та забезпечення сталого розвитку.

3. Практичні симуляції та кейси. Ви будете вирішувати реальні кейси та сценарії, що допоможе вам набути досвіду в ухваленні рішень, роботі в команді та аналізі результатів.

4. Презентації та дискусії. Під час практичних занять ви матимете можливість подати свої дослідження та проєкти, а також взаємодіяти з колегами в дискусіях та обговореннях.

5. Робота з додатковими ресурсами. Ви будете використовувати різноманітні інформаційні джерела, бази даних, статистичні дані та інструменти для підтвердження своїх досліджень та аргументації ваших висновків.

Практичні заняття надають вам можливість вплинути на навколишній світ, а також допомагають зрозуміти, які навички та знання потрібні для вас як майбутніх економістів для ефективного впливу на економічний та соціальний розвиток територій.

Важливо активно брати участь у практичних заняттях, ставити запитання, ділитися власним досвідом та знаннями з колегами. Це сприятиме більш глибокому розумінню матеріалу та розвитку вашої професійної компетентності. Також не забувайте про важливість самоорганізації та своєчасного виконання завдань для досягнення максимальної користі від практичних занять та досягнення успіху в навчанні.

4 РОЗГОРНУТА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему першого змістового модулю:

Тема 1 Теоретико-методологічні основи розміщення продуктивних сил і регіональної економіки

На занятті розглядаються такі питання:

1. Сутність регіональної економіки.
2. Зміст основних економічних законів регіональної економіки.
3. Основні принципи і методи дослідження.
4. Теорії «регіональної економіки».

Практичне завдання: «Особливості напрямів і теорій розміщення продуктивних сил і розвитку регіонів»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 1

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Визначити особливості напрямів і теорій розміщення продуктивних сил і розвитку регіонів	Ознайомлення студентів з теоріями розміщення продуктивних сил і розвитку регіонів	Розглянути та визначити особливості таких напрямів і теорій розміщення продуктивних сил і розвитку регіонів як: теорія «концентричних кілець» І. Тюнена; теорія «Штандортів» А. Вебера; теорія промислових кластерів	Конспект, усна відповідь

Практичне заняття № 2 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему першого змістового модулю:

Тема 2 Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів

На занятті розглядаються такі питання:

1. Сутність понять «продуктивні сили» і «розміщення продуктивних сил».
2. Сутність поняття «фактор розвитку і розміщення продуктивних сил».
3. Сутність поняття «закон» і поняття «закономірність розміщення».
4. Принципи розміщення виробництва.

Практичне завдання: «Економічний концептуальний мапінг регіону»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 2

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Економічний концептуальний мапінг регіону	Це завдання має на меті об'єднати теоретичні знання та творчість студентів у вигляді графічного подання	Студентам пропонується розробити та подати концептуальну карту обраного регіону, використовуючи різні аспекти закономірностей та факторів розміщення продуктивних сил	Текст ілюстраційне відображення змісту +

Практичне заняття № 3 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему першого змістового модулю:

Тема 3 Економічне районування та територіальна організація господарства

На занятті розглядаються такі питання:

1. Територіальний поділ праці, його сутність та зв'язок з формуванням економічних районів.
2. Економічний район та економічне районування, їхня суть та основні ознаки.
3. Критерії, принципи та чинники економічного районування та районоформування.
4. Типи економічних районів та їхні цільові функції.
5. Роль районоформування в територіальній організації регіональних господарських систем.

Практичне завдання: «Творчий проєкт "Візія розвитку території"»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 3

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Розробити творчий проєкт щодо розвитку конкретної території, враховуючи принципи економічного районування та територіальної організації господарства	Це завдання дозволяє студентам застосовувати теоретичні знання та творче мислення для розробки конкретних рекомендацій з розвитку території, що може бути корисним у реальних умовах економічного планування	Кожен студент обирає конкретну територію для аналізу та розвитку, може бути місто, область чи регіон. Студенти розробляють концепцію розвитку, враховуючи економічні пріоритети, соціальні аспекти та сталість розвитку. Використовуючи географічні карті та інші візуальні засоби, студенти відображають рекомендовані зміни та розвиток на території	Ілюстраційне відображення змісту

Практичне заняття № 4 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему першого змістового модулю:

Тема 4 Ресурсний потенціал: економічна оцінка і раціональне використання в системі соціально-трудова відносин регіонів

На занятті розглядаються такі питання:

1. Природно-ресурсний потенціал.
2. Соціально-демографічний і трудовий потенціал.
3. Виробничий і науково-технічний потенціал.
4. Фінансовий потенціал.
5. Інноваційно-інвестиційний потенціал.

Практичне завдання: «Створення інноваційного центру ресурсного розвитку»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 4

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Проект «Створення інноваційного центру ресурсного розвитку»	Це завдання сприяє інтеграції економічних, соціальних та трудових аспектів у розробці проекту для оптимізації використання ресурсного потенціалу в регіональному контексті	Студентам пропонується розробити і подати проект створення інноваційного центру ресурсного розвитку, спрямованого на економічну оцінку та раціональне використання ресурсного потенціалу в системі соціально-трудових відносин регіонів	Довільна форма звітності

Практичне заняття № 5 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему першого змістового модулю:

Тема 5 Господарський комплекс національної економіки і його структура

На занятті розглядаються такі питання:

1. Економіка України як єдиний народногосподарський комплекс.
2. Сутність та структура народного господарства України.
3. Промисловість України і форми її територіальної організації.
4. Сутність та структура паливно-енергетичного комплексу.
5. Сутність та структура металургійного комплексу.
6. Сутність та структура машинобудівного комплексу.
7. Сутність та структура агропромислового комплексу.
8. Сутність та структура транспортного комплексу.
9. Сутність та структура лісопромислового комплексу.
10. Сутність та структура хімічного комплексу.
11. Сутність та структура будівельного комплексу.
12. Сутність та структура соціального комплексу.

Практичне завдання: «Господарська мозаїка»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 5

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Створення інфографіки «Господарська мозаїка»	Такі творчі завдання не лише сприяють кращому розумінню теоретичних аспектів господарського комплексу, але й розвивають креативне мислення та здатність аналізу	Студентам пропонується створити інфографіку, яка візуалізує структуру господарського комплексу, зазначаючи основні сектори, зв'язки та внутрішню динаміку	Короткі відомості (аргументи), обговорення на практичному занятті

Практичне заняття № 6 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему першого змістового модулю:

Тема 6 Теоретичні засади формування державної регіональної соціально-економічної політики

На занятті розглядаються такі питання:

1. Місце і спеціалізація економічних районів у системі територіальної організації національної економіки України.
2. Механізм здійснення регіональної економічної політики держави: етапи, оцінка напрямів.
3. Соціальні пріоритети регіональної економіки за умов її структурної модернізації.

Практичне завдання: «Аналіз потреб та можливостей регіонів»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 6

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Провести аналіз соціальних та економічних потреб різних регіонів країни, ідентифікувати основні проблеми та можливості	Завдання спрямоване на прості та конкретні дії для впровадження покращень у регіональний розвиток, враховуючи теоретичні аспекти державної регіональної соціально-економічної політики	Провести аналіз соціально-економічного стану регіонів країни, ідентифікувати основні проблеми та потенціали. Визначити основні напрямки, які потребують пріоритетного уваги у розвитку кожного регіону	Текст + ілюстраційне відображення змісту

Практичне заняття № 7 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему другого змістового модулю:

Тема 7 Сутність та еволюція міжнародної економічної інтеграції

На занятті розглядаються такі питання:

1. Сутність та фактори міжнародної економічної інтеграції.
2. Мікроекономічний рівень економічної інтеграції.
3. Міжнародний економічний регіоналізм. Форми міжнародної регіональної економічної інтеграції.

Практичне завдання: «Вивчення впливу на макроекономіку»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 7

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Дослідження впливу міжнародної економічної інтеграції на макроекономічні показники країни	Спонування студентів до пошуку необхідної інформації в наукових виданнях. Виявлення основних перспективних напрямків розвитку країни	Провести дослідження впливу міжнародної економічної інтеграції на макроекономічні показники країни, такі як зростання ВВП, зайнятість, інфляція та інші	Текст + ілюстраційне відображення змісту

Практичне заняття № 8 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему другого змістового модулю:

Тема 8 Європейська економічна інтеграція

На занятті розглядаються такі питання:

1. Історичні етапи розвитку ЄС.
2. Інституційна структура ЄС.
3. Етап єдиного внутрішнього ринку.
4. Регіональна політика ЄС.

Практичне завдання: «Розширення Європейського Союзу: критерії вступу для країн-членів»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 8

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Дослідження можливостей розширення Європейського Союзу	Сформувати критичне мислення для аналізу економічних ситуацій, вміння бачити ситуацію в цілому, вміння прогнозувати розвиток ситуації	Розкрити позитивні та негативні передумови інтеграції країн Східної Європи та Туреччини до ЄС	Усна відповідь

Практичне заняття № 9 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему другого змістового модулю:

Тема 9 Механізм включення України у світові інтеграційні процеси

На занятті розглядаються такі питання:

1. Світові інтеграційні процеси. Місце України в світовій інтеграції.
2. Проблеми і перспективи України на шляху до світової економічної інтеграції.
3. Копенгагенські критерії вступу України до ЄС.
4. Україна ЄС – пріоритетний напрям інтеграції.

Практичне завдання: «Стратегічний план дій для поліпшення інтеграційного положення країни»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 9

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Розробка стратегічного плану дій для поліпшення інтеграційного положення країни	Це завдання спрямоване на розробку конкретних заходів для зміцнення позицій України у світових інтеграційних процесах та використання можливостей для розвитку країни у міжнародному контексті	Провести докладний аналіз поточного стану інтеграційних процесів в Україні, включаючи торгові угоди, членство в міжнародних організаціях та інші аспекти. Розробити стратегічний план дій для покращення інтеграційного положення України, зокрема шляхом укладення нових угод, розширення співпраці чи вдосконалення внутрішніх політик	Відповідні записи, усне обговорення

Практичне заняття № 10 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему другого змістового модулю:

Тема 10 Реалізація стратегії Розумної спеціалізації в країнах Європейського Союзу

На занятті розглядаються такі питання:

1. Сучасна регіональна політика ЄС.
2. Особливості концепції смарт-спеціалізації.
3. Запровадження смарт-спеціалізації в Україні.
4. Досвід реалізації стратегій смарт-спеціалізації в окремих регіонах Європейського Союзу.

Практичне завдання: «Аналіз підходів до визначення поняття «Розумної спеціалізації»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 10

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Аналіз підходів до визначення поняття «Розумної спеціалізації»	Узагальнення різноманітних визначень та виявлення спільних та відмінних рис, щоб сформулювати чітке розуміння цього концепту та його застосування в сучасному економічному середовищі	З метою визначення змісту поняття «Розумна спеціалізація», різні трактування поняття наведіть у таблиці. Створити концептуальне узагальнення, що враховує різні визначення та контексти «Розумної спеціалізації». Виділити спільні елементи та визначити можливі різниці в розумінні концепції	Відповідні записи, усне обговорення

Практичне заняття № 11 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему другого змістового модулю:

Тема 11 Пріоритети науково-технічного розвитку та вибір напрямів Розумної спеціалізації

На занятті розглядаються такі питання:

1. Науково-технічні та інноваційні пріоритети розвитку України.
2. Досвід деяких країн ЄС щодо використання процедур виділення пріоритетів науково-технічної діяльності та формування розумної спеціалізації.
3. Бар'єри на шляху ефективного інноваційного розвитку України.

Практичне завдання: «Дослідження науково-технічних та інноваційних пріоритетів України»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 11

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Провести дослідження на тему: «Науково-технічні та інноваційні пріоритети України протягом 1991–2023 років»	Спонування студентів до пошуку необхідної статистичної інформації та вміння її аналізувати	Використовуйте широкий спектр джерел інформації, включаючи офіційні звіти, наукові публікації та експертні оцінки, для отримання повного обсягу знань і надайте структурований аналіз, що базується на об'єктивних даних та високоякісних джерелах	Текст + ілюстраційне відображення змісту

Практичне заняття № 12 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему третього змістового модулю:

Тема 12 Методологія Розумної спеціалізації

На занятті розглядаються такі питання:

1. Політичний контекст смарт-спеціалізації.
2. Обґрунтування смарт-спеціалізації.
3. Методологія смарт-спеціалізації.

Практичне завдання: «Регіональні активи: стратегія з урахуванням регіональних особливостей»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 12

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Аналіз регіональної економіки, суспільства та структури інноваційної діяльності	Метою такого аналізу є водночас оцінка вже існуючих ресурсів (активів) регіону та перспектив щодо його подальшого розвитку. Спільним та ключовим аспектом аналізу є перехід до широкого погляду на інноваційну складову регіонального розвитку	Аналіз повинен охоплювати три головні напрямки: регіональні ресурси та активи, такі як технологічна інфраструктура, зв'язки з рештою світу та положення регіону в контексті європейської та глобальної економіки, динаміка підприємницького середовища	Довільна форма звітності

Практичне заняття № 13 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему третього змістового модулю:

Тема 13 Впровадження стратегії Розумної спеціалізації в країнах ЄС та Україні

На занятті розглядаються такі питання:

1. Пріоритетні країни та пілотні регіони в Україні впровадження стратегії Розумної спеціалізації.
2. Географія поширення розробки стратегій Розумної спеціалізації.
3. Визначення пріоритетних напрямків інноваційно-орієнтованих інвестицій.
4. Розроблення стратегії RIS3.
5. Просування інновацій та конкурентоспроможності на основі стратегій RIS3.

Практичне завдання: «SWOT-аналіз Харківської області»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 13

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
SWOT-аналіз Харківської області	Виявлення найбільш важливих внутрішніх і зовнішніх факторів, що мають значення для розвитку регіону	SWOT-аналіз становить ефективний метод ідентифікації внутрішніх сильних і слабких сторін і розпізнавання зовнішніх можливостей і загроз. SWOT-аналіз показує, як краще застосувати власні сили і зменшити внутрішні слабкості, оптимально використовуючи зовнішні можливості та усуваючи загрози	Текст + ілюстраційне відображення змісту

Практичне заняття № 14 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему третього змістового модулю:

Тема 14 Опис можливих пріоритетів стратегії Розумної спеціалізації

На занятті розглядаються такі питання:

1. Оцінка підготовленості регіонів України до практичної реалізації концепції Розумної спеціалізації.

2. Система показників для оцінки можливості практичної реалізації концепції Розумної спеціалізації на регіональному рівні.

3. Інституційно-інструментальне середовище створення територіальних інноваційних систем в Україні.

4. Процес удосконалення політики територіальної спеціалізації.

Практичне завдання: «Основні конкурентні переваги Харківської області»

Методичні рекомендації до практичного заняття № 14

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Визначення основних конкурентних переваг Харківської області	Визначення ключових конкурентних переваг Харківської області для подальшого підвищення її економічного потенціалу та привабливості для бізнесу та інвесторів. Завдання передбачає аналіз економічних, соціальних, інноваційних та інфраструктурних факторів, які формують конкурентоспроможність області	Переваги регіону класифікуються як природні переваги, загальні переваги і унікальні переваги. Визначення унікальних переваг або створення можливості для їхньої появи є сутністю стратегічного фокусування	Короткі відомості (аргументи), обговорення на практичному занятті

Практичне заняття № 15 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему третього змістового модулю:

Тема 15 «Розумні» міста в ЄС та Україні

На занятті розглядаються такі питання:

1. Розбудова концепції «Розумних сталих міст» в європейському контексті.

2. Розбудова концепції «Розумних сталих міст» в європейських країнах.

3. Розвиток концепції «Розумних сталих міст» в Україні.

4. Досвід реалізації концепції «Розумного сталого міста» на прикладі міста Харкова.

**Практичне завдання: «Оцінка розвитку кластерних утворень
у Харківському регіоні»**

Методичні рекомендації до практичного заняття № 15

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Провести оцінку розвитку кластерних утворень у Харківському регіоні та зробити висновки	Проведення об'єктивної оцінки розвитку кластерних утворень у Харківському регіоні та формулювання висновків для покращення стратегії розвитку. Оцінка повинна включати аналіз економічних, соціальних та технологічних показників кластерів, їхньої взаємодії та впливу на регіональний розвиток	Рекомендується провести аналіз економічних, соціальних та технологічних показників кластерів, здійснити порівняльний аналіз з світовими тенденціями та визначити можливості створення синергій. Зазначити ризики та винагороди, врахувати кращі практики та підготувати рекомендації подальшого розвитку кластерів	Письмова відповідь

Практичне заняття № 16 (дві академічні години)

Теми практичного заняття охоплюють тему третього змістового модулю:

Тема 16 Соціальні аспекти впровадження Розумної спеціалізації

На занятті розглядаються такі питання:

1. Значення ролі університетів у регіональному розвитку.
2. Роль ЗВО у становленні Розумної спеціалізації.
3. Спосіб взаємодії університетів та співпраці з іншими зацікавленими сторонами регіону.
4. «Розумна спеціалізація» та деякі соціальні проблеми, пов'язані з її імплементацією.

**Практичне завдання: «Аналіз відповідності розвитку Харківської області
принципам сталого розвитку»**

Методичні рекомендації до практичного заняття № 16

Завдання	Мета завдання	Рекомендації щодо виконання завдань	Форма звітності
Аналіз відповідності розвитку Харківської області принципам сталого розвитку	Спонування студентів до пошуку необхідної статистичної інформації та вміння її аналізувати	Інститут сталих спільнот (США) пропонує для оцінки відповідності розвитку адміністративно-територіальної одиниці принципам сталого розвитку за показниками соціального добробуту. Проведіть аналіз відповідності розвитку Харківської області за цими елементами	Відповідні записи, усне обговорення

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування. МЕР: Практичний посібник. Частина 1: МЕР: сучасні концепції, моделі та ресурси [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Київ : Проект «ПРОМІС», 2020. – 104 с. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/601/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_1.pdf, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.
2. Моделі місцевого економічного розвитку: успішні практики [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Київ : АМУ, 2019. – 141 с. – Режим доступу: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/dinaprintweb.pdf>, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.
3. Портал «ПроРозвиток» [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://prorozvytok.com/>, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.
4. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: корисні поради та кращі практики. Посібник для місцевої влади та бізнесу [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – USAID, 2021. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/717/MER_2021_WEB., вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.
5. Економічний розвиток територій. Агенції місцевого розвитку [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: https://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Agencies__UA_.pdf, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.
6. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації [Електрон. ресурс] : монографія ; наук. ред. І. З. Сторонянська / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». – Електрон. текст. дані. – Львів, 2022. – 424 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). – Режим доступу: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220006.pdf>, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.

7. Стратегії розумної спеціалізації в Україні: розвиток на основі співпраці [Електрон. ресурс] : колективна монографія / кол. авт. ; за заг. ред. проф. І. Ю. Єгорова, проф. В. Б. Родченка. – Електрон. текст. дані. – Харків : Точка, 2020. – 214 с. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf>, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.

8. Формування «розумної спеціалізації» в економіці України [Електрон. ресурс] : колективна монографія / [І. Ю. Єгоров, Ю. М. Бажал, В. К. Хаустов, С. М. Черненко та ін.] ; за ред. : чл.-кор. НАНУ І. Ю. Єгорова ; НАН України, ДУ «Ін-т. екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. текст. дані. – Київ, 2020. – 278 с. : табл., рис. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf>, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.

9. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України [Електрон. ресурс] : аналітична доповідь. – Електрон. текст. дані. – Київ : Центр Разумкова, 2021. – 400 с. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTI-SITE.pdf>, вільний (дата звернення 09.04.2024). – Назва з екрана.

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЙ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка)*

Укладач **СЕРЬОГІНА** Дар'я Олександрівна

Відповідальний за випуск *Н. М. Матвєєва*
Редактор *О. В. Михаленко*
Комп'ютерне верстання *Д. О. Серьогіна*

План 2023, поз. 267М

Підп. до друку 10.04.2024. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 1,8.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Черноглазівська (Маршала Бажанова), 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.